

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ

**ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ
У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ
ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
ДО РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

МОНОГРАФІЯ

За науковою редакцією
К.Л. Крутій, Л.В. Зданевич

ФОП Цюпак А.А.
Хмельницький – 2025

Рекомендовано до друку вченою радою Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (протокол № 8 від 28 серпня 2025 р.)

Рецензенти:

Іванова Вікторія Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної та спеціальної освіти Мукачівського державного університету;

Рейпольська Ольга Дмитрівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу дошкільної освіти Інституту педагогіки НАПН України;

Янкович Олександра Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

I 66 Інноваційні педагогічні технології у підготовці фахівців дошкільної та початкової освіти до роботи в закладах освіти: монографія / за наук. ред. К. Л. Крутій, Л. В. Зданевич. Хмельницький, 2025. 408 с.

ISBN 978-617-513-723-9

У монографії «Інноваційні педагогічні технології у підготовці фахівців дошкільної та початкової освіти до роботи в закладах освіти» висвітлено особливості професійної підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності А2 Дошкільна освіта та А3 Початкова освіта в контексті викликів сьогодення.

Матеріали монографії адресовано викладачам і здобувачам закладів вищої освіти, викладачам інститутів післядипломної педагогічної освіти, керівникам і педагогічним працівникам освітніх закладів, а також усім, хто цікавиться питаннями професійної підготовки педагогічних кадрів до роботи в закладах дошкільної та початкової освіти.

УДК 378.147.091.12.011.3:373.2/3:001.895

Статті публікуються в авторській редакції

© Атрощенко Т., Граб О., Деснова І., Дудаш О.,
Зданевич Л., Крутій К., Молнар Т., Пісоцька Л.,
Попович О., Цегельник Т., Шоробура І.,
Ющик Л., 2025.

© Хмельницька гуманітарно-педагогічна
академія, 2025.

ISBN 978-617-513-723-9

**ПАРТИСИПАТИВНИЙ ПІДХІД ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ
В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ
ДО ЗАСТОСУВАННЯ SOFT SKILLS У ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Катерина КРУТІЙ,
*доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри дошкільної освіти
Маріупольський державний університет
(м. Київ)*

Анотація. У статті розкрито методологічні засади й практичні механізми впровадження партисипативного підходу в систему професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Партисипативна дидактика позиціонується як освітня філософія, у межах якої викладач і здобувач спільно конструюють цілі, зміст та критерії оцінювання, переходячи від вертикальної моделі «викладач – студент» до горизонтальної співтворчості. Партисипативні методи визначено як сукупність педагогічних технологій, що забезпечують активне залучення студентів, колективне прийняття рішень і рефлексію результатів.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності партисипативних методів у формуванні Soft skills 4C (критичного мислення, креативності, комунікації та колаборації) у майбутніх вихователів, що дозволяє їм діяти в умовах мінливого середовища. Методика дослідження поєднала теоретичний аналіз міжнародних і національних джерел, порівняльне вивчення традиційних, інтерактивних і партисипативних методів, а також емпіричні заняття-симуляції (SWOT-/PEST-аналіз, «Світове кафе», імерсивний театр тощо), у яких брали участь 184 студенти спеціальності «Дошкільна освіта».

Результати підтверджують, що систематичне застосування партисипативних технологій підвищує рівень сформованості Soft skills 4C на 23 % у порівнянні з контрольними групами, посилює професійну рефлексію, фасилітаційну й комунікативну компетентності та сприяє

розвитку культури партнерства з родинами вихованців. Додатковою цінністю методу є забезпечення правової рамки реалізації статті 12 Конвенції ООН про права дитини, оскільки здобувачі навчаються створювати освітнє середовище, у якому кожна дитина має голос і вплив на рішення.

Практичне значення роботи полягає у розроблених алгоритмах заняття, що інтегрують партисипативні та цифрові інструменти (форсайт-ігри, онлайн-квести, фасилітаційні сесії) й можуть бути безпосередньо адаптовані в освітніх програмах педагогічних університетів. Запропонована модель партисипативної підготовки підсилює здатність майбутніх вихователів мобілізувати дитячу й батьківську спільноту навколо безпечного, інклюзивного та інноваційного середовища, що відповідає сучасним викликам українського суспільства.

Ключові слова: партисипативний підхід, партисипативна педагогіка, партисипативна дидактика, партисипативні методи, Soft skills 4C, підготовка майбутніх вихователів; VUCA-середовище; демократична освіта; критичне мислення.

Abstract. The article outlines the methodological foundations and practical mechanisms for integrating a participatory approach into the professional training system of future early-childhood educators. Participatory didactics is presented as an educational philosophy in which teachers and students jointly construct learning goals, content, and assessment criteria, shifting from a vertical “teacher–student” model to horizontal co-creation. Participatory methods are defined as a set of pedagogical technologies that ensure active student involvement, collective decision-making, and reflection on learning outcomes.

The aim of the study is to provide a theoretical rationale and an experimental test of the effectiveness of participatory methods in developing the 4C soft skills—critical thinking, creativity, communication, and collaboration—in future educators, enabling them to operate successfully in a rapidly changing environment. The research methodology combined theoretical analysis of international and national sources, a comparative examination of traditional, interactive, and participatory methods, and empirical simulation sessions (SWOT/PEST analyses, World

Café, immersive theatre, etc.) involving 184 students majoring in Early Childhood Education.

The results confirm that systematic application of participatory technologies increases the level of 4C soft skills by 23 percent compared with control groups, enhances professional reflection, facilitation and communication competences, and fosters a culture of partnership with children's families. An additional value of the method is its provision of a legal framework for implementing Article 12 of the UN Convention on the Rights of the Child, as students learn to create an educational environment in which every child has a voice and influence on decisions.

The practical significance of the work lies in the developed lesson algorithms that integrate participatory and digital tools (foresight games, online quests, facilitation sessions), which can be directly adapted in teacher-training programmes at pedagogical universities. The proposed model of participatory training strengthens future educators' ability to mobilise children and parents around a safe, inclusive, and innovative environment that meets the contemporary challenges of Ukrainian society.

Keywords: participatory approach; participatory pedagogy; participatory didactics; participatory methods; 4C soft skills; pre-service early-childhood educators; VUCA environment; democratic education; critical thinking.

Аналіз дефініцій «партисипативний підхід» та «партисипативні методи»

Освітня система України зазнає значних змін, зокрема шляхом упровадження інноваційних технологій та зміни освітніх державних стандартів як на рівні всієї системи, так і в дошкільній освіті, зокрема.

Глобальний звіт UNESCO щодо ECCE (Early childhood care and education) наголошує, що якісна дошкільна освіта має бути «інклюзивною, орієнтованою й спрямованою на соціальну згуртованість»; саме партисипативний підхід розглядається як підґрунтя до формування емоційного добробуту, ґендерної рівності та сталого навчання впродовж життя [14].

У Council Recommendation EC (22 травня 2019) визначено, що педагоги мають володіти методами, що забезпечують демократичну

залученість усіх учасників освітнього процесу [17]. Концепція НУШ також підкреслює перехід від авторитарного до демократичного стилю взаємодії.

У словниках *партисипація* (Participation) тлумачиться як участь особи в процесах, рішеннях та діяльності, а також її впливу на них [23]. Участь в освіті може охоплювати низку заходів та підходів, починаючи з усунення бар'єрів для створення безпечного та інклюзивного середовища для всіх учасників освітнього процесу, щоб їхні потреби були задоволені, і жодна дитина/дорослий не залишилася поза увагою. Це також означає забезпечення того, щоб усі мали підтримку, необхідну їм для активної взаємодії, аналізу або представлення освітнього контенту, а також для самовираження в освітньому просторі. Активна та змістовна участь в освіті також передбачає, що голоси і дорослих, і дітей будуть почуті та враховані.

Таблиця 1

Контент-аналіз дефініції «партисипативний підхід»

Джерело	Формулювання	Акценти
INEE Glossary, 2025	«Participatory learning – підхід, що фокусується на здобувачеві, заохочує навчання через практику (<i>learning-by-doing</i>), групову роботу, відкрите запитування та взаємне навчання» [23]	Активне залучення, конструктивізм, демократизація, колаборація
StudySmarter, 2025	«Participatory approach – навчання через співпрацю, діалог і спільне ухвалення рішень, що формує критичне мислення та відповідальність за власне навчання» [21-22]	Співтворення змісту, агентність здобувачів, партнерство, багатовимірне взаємодія, процесуальність, критичне мислення
Nexpress, 2025	Підхід «підвищує відповідальність і залученість, забезпечує прозорість та врахування інтересів усіх учасників» [5]	Розподілене лідерство, прозорість, інклюзивний підхід, комунікація

Партисипативний підхід (Participatory approach) – це узгоджена діяльність учасників освітнього процесу задля спільного

розв'язання значущої проблеми й досягнення мети, що в результаті уможливорює кооперацію, взаємовплив і взаєморозуміння між ними.

Отже, попри варіативність, усі погляди авторів щодо тлумачення дефініції сходяться на тому, що партисипативний підхід засновано на рівноправній, відповідальній та цілеспрямованій взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

Спільними смисловими домінантами у визначеннях дефініції є:

- *партнерська суб'єктність* (в усіх дефініціях фігурують рівноправні ролі учасників («кооперативна діяльність», спільне прийняття рішень («shared decision-making»), «прозорість»);
- *спільне цілепокладання й оцінювання* («узгоджена діяльність» та відкриті запитання «open questioning» підкреслюють колективне формулювання цілей і критеріїв);
- *діалог і взаємовплив* (кожне акторське визначення оперує діалогічними категоріями – взаєморозуміння, діалог, навчання під час практики);
- *агентність та відповідальність* (учасники не лише висловлюють позиції, а й несуть відповідальність за реалізацію спільних рішень).

Існують також і концептуальні відмінності у тлумаченні дефініції «партисипативний підхід».

Так, якщо у закордонних авторів наголошується на *педагогічних методах* (групова робота, взаємонавчання), організації освітнього середовища, то українські автори описують структуру процесу (фізичний, духовний, інформаційний контакт) та центруються на підготовці педагогів, розвитку професійних якостей (комунікативні навички, критичне мислення, креативність, адаптивність тощо) [7].

Отже, можна сформулювати визначення, яке є ключовим для нашого дослідження.

Партисипативний підхід у підготовці педагогічних кадрів – це процес спільного цілепокладання, планування, реалізації та оцінювання освітньої діяльності, у якому майбутні вихователі, викладачі, діти, батьки й ширша спільнота (громада) виступають рівноправними суб'єктами, залученими шляхом діалогу, співтворчості та взаємної відповідальності до створення та трансформації знань, компетентностей і соціально значущих практик.

Підприємства партисипативного підходу є Partnership for 21st Century Learning (P21) глобальна ініціатива, що поєднує уряди країн, освітні заклади, бізнесові структури, неурядові та громадські організації, різноманітних стейкхолдерів для підтримки формування навичок та компетентностей, необхідних для життя в XXI столітті.

Soft skills 4 C (іноді «4 Cs of 21st-Century Skills») – це базові чотири (іноді вживають термін «квартет») м'яких (нефахових, міжособистісно-когнітивних) компетентностей, які Partnership for 21st Century Learning (P21) визначає як ядро «Learning & Innovation Skills» для сучасного фахівця [24-25].

Коротко схарактеризуємо компетентності *Soft skills 4 C*.

Критичне мислення (Critical thinking) – аналіз фактів, оцінка аргументів, розв'язання проблем і прийняття обґрунтованих рішень.

Креативність / творчість (Creativity) – генерування нових ідей, проектування оригінальних рішень, готовність до ризику та рефлексії.

Комунікація (Communication) – чітке, адаптоване до аудиторії усне, письмове й цифрове передавання думок; активне слухання.

Командна робота (співпраця) (Collaboration) – ефективна спільна діяльність у різноманітних командах, спільне прийняття рішень, взаємна відповідальність.

Структуру навичок раннього навчання 21-го століття (P21 ELF) було розроблено для того, щоб заохотити викладачів, постачальників послуг для дітей раннього віку, адміністраторів та політиків передбачити ранню освіту для наймолодших під час розробки стратегій для повної інтеграції навичок 21-го століття у свої навчальні програми. Приклади, наведені в P21 ELF, мають допомогти зрозуміти, як підтримувати ці навички як у формальному, так і в неформальному середовищі. P21 також розробила посібник для підтримки впровадження – Навчання для дітей раннього віку 21-го століття) [24 - 25].

Чому ж саме *Soft skills 4 C* такі важливі в підготовці здобувачів вищої освіти, які в майбутньому будуть працювати в системі дошкільної освіти?

Передусім, це наявність концептуальної цілісності обраної стратегії, а саме: навички утворюють взаємопідсилювальну систему: критичне мислення забезпечує якість ідей, креативність – їх новизну, комунікація поширює їх, а колаборація (співпраця) переводить у колективну дію.

Рис. 1. Концептуальна цілісність взаємопідсилювальної системи формування компетентностей

Отже, звіти OECD, World Economic Forum і P21 показують, що саме ці навички найчастіше згадуються роботодавцями як критично необхідні у VUCA-середовищі.

VUCA-середовище – це концепція, що описує умови, в яких організації або окремі люди змушені функціонувати в сучасному світі. Акронім VUCA складається з чотирьох основних характеристик:

V (Volatility) – мінливість (означає нестабільність або швидку зміну умов). У такому середовищі зміни можуть відбуватися часто та непередбачувано.

U (Uncertainty) – невизначеність (важко передбачити майбутнє або спрогнозувати наслідки дій через нестачу чіткої інформації або постійні зміни в умовах).

C (Complexity) – складність (ситуації та процеси в таких умовах мають багато взаємозв'язків, і важко зрозуміти всі чинники, що впливають на ситуацію).

A (Ambiguity) – амбівалентність або неоднозначність (навіть маючи інформацію, важко зрозуміти, що вона означає або як її правильно інтерпретувати, оскільки контекст постійно змінюється).

Майбутній вихователь має не лише володіти *Soft skills 4 C*, а й забезпечувати їх розвиток у дітей дошкільного віку (шляхом реалізації дослідницьких проєктів, STREAM-активності тощо).

Soft skills 4 C – це комплекс чотирьох взаємопов'язаних міжособистісно-когнітивних компетентностей (критичного мислення, креативності, комунікації та колаборації), що забезпечують здатність особистості ефективно аналізувати інформацію, породжувати інноваційні ідеї, переконливо їх вербалізувати й реалізовувати у спільній діяльності в умовах динамічного, мережевого суспільства.

В освітньому полі також використовуються терміни «партисипативна освіта», «партисипативне навчання», «партисипативна педагогіка».

Для нашого дослідження найбільш доцільною є дефініція «партисипативна педагогіка». Запропонуємо *авторське визначення цієї дефініції*.

Партисипативна педагогіка – це педагогічна парадигма, у межах якої всі учасники освітнього процесу – здобувачі, викладачі, батьки й ширша спільнота (громада) – виступають рівноправними партнерами, що спільно: формулюють цілі й зміст підготовки до майбутньої професійної діяльності; обирають та адаптують форми, засоби та методи роботи; розробляють критерії та процедури оцінювання; несуть колективну відповідальність за ухвалені рішення й результати.

На рис. 2 ми ілюструємо можливості інтерактивної взаємодії партисипативної педагогіки. Викладач та здобувачі знаходяться на загальному шляху до нових знань. У результаті цієї взаємодії ініціюється шлях внутрішньої рефлексії, що приводить до можливого трансформативного навчання та/або трансформувального навчання, що відбувається в майбутньому.

Партисипативна педагогіка охоплює: надання широкого вибору та гнучкості у практичних завданнях дисципліни, що вивчається; балансування між можливими викликами та ризиками; створення контекстів для критичного осмислення одержаної інформації.

Рис. 2. Можливості інтерактивної взаємодії партисипативної педагогіки

Викладачеві, який впроваджуватиме партисипативний підхід необхідно:

- бути відкритим для взаємодії, даючи студентам можливість та час для висловлювання своєї думки;
- бути активним учасником інтерактивної взаємодії;

- бути готовим вийти за межі безпеки навчання в нові незвідані області;
- надавати підтримку студентам, щоб вони відчували підтримку під час нового формату навчання;
- планувати навчання на основі інтересів та вибору студентів та робити це, співпрацюючи, а не інформуючи їх.

За Р. Кравчуком, *ключовими ознаками партисипативної педагогіки* є демократичність, співтворення знань, агентність здобувачів, взаємне навчання та орієнтація на соціально-культурний контекст [5].

Партисипативна дидактика, яка у свою чергу, є частиною партисипативної педагогіки) – це система дидактичних принципів, організаційних форм і методів, у якій усі суб'єкти освітнього процесу (студенти, викладачі, батьки, представники громади) виступають співтворцями навчання, а не лише виконавцями чи контролерами.

Сутність партисипативної дидактики полягає у тому, що:

- цілі, зміст і критерії оцінювання визначаються спільно – учасники разом формують навчальні результати й домовляються про способи перевірки їх досягнення;
- процес навчання будується на активній взаємодії – використовуються методи співдослідження, проєктної роботи, дебатів, «Світового кафе», рівноправне наставництво (peer-to-peer) тощо, де здобувачі беруть відповідальність за хід і результати роботи [15; 19];
- діалог і рефлексія виступають центральними механізмами – постійний обмін думками, зворотний зв'язок і самооцінка забезпечують критичне осмислення власних дій та спільне конструювання знань (активне формування *Soft skills 4 C*);
- контекстуальність і соціальна залученість – навчальні завдання пов'язано з реальними потребами закладів дошкільної освіти, що підсилює мотивацію та розвиває професійну компетентність майбутніх педагогів.

Отже, партисипативна дидактика інтегрує демократичні цінності, агентність здобувачів і колаборативне вироблення змісту навчання, орієнтуючись на формування критично-рефлексивних,

комунікативних та соціально відповідальних фахівців галузі дошкільної освіти.

Зв'язок партисипативної дидактики та партисипативних методів

На мою думку, партисипативну дидактику в системі підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти слід розглядати загальну концепцію, тоді як партисипативні методи є реалізацію ідей як партисипативного підходу, так і педагогіки й дидактики.

Рис. 3. Місце партисипативної дидактики в системі підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності в закладах дошкільної освіти

На рис. 3 та 4 унаочнено поняття партисипативної дидактики та партисипативних методів підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності в закладах дошкільної освіти.

Отже, *партисипативна дидактика* – це освітня філософія (концепція), у якій студент і викладач співтворюють процес.

Будь-які методи в дидактиці – це конкретні інструменти, що дозволяють втілити цю філософію викладання безпосередньо в аудиторії. Тобто – методи є інструментами реалізації концепції, без них дидактика лишається теорією, а з ними – є ще й практикою. Проте, використовувані методи у дидактиці вищої освіти мають різну мету та результат. Як правило, виокремлюють традиційні, інтерактивні та партисипативні методи. Далі пропоную порівняльну таблицю **партисипативних, інтерактивних та традиційних** методів підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з дітьми раннього та дошкільного віку. Таблиця 2 структурує ключові відмінності за основними характеристиками, які було обрано.

Таблиця 2

Ключові відмінності методів за основними характеристиками

Критерій	Партисипативні методи	Інтерактивні методи	Традиційні методи
Мета	Залучення майбутніх вихователів до спільного прийняття рішень, розвиток відповідальності, емпатії та суб'єктної позиції, розвитку партнерства та відповідальності	Активізація мислення, формування комунікативних, критичних і практичних навичок, аналізу ситуацій	Передача знань від викладача до студента, формування базової теоретичної підготовки; засвоєння основ теорії, систематизація знань
Роль здобувача освіти	Співтворець, рівноправний активний учасник освітнього процесу, співавтор рішень	Активний учасник у групі, який навчається завдяки взаємодії	Пасивний слухач, виконавець вказівок викладача
Роль викладача	Фасилітатор, наставник, модератор, координатор групових рішень	Модератор освітньої взаємодії, координатор освітнього процесу	Лектор, джерело знань, головний контролер процесу

Форми роботи	Спільне планування освітніх заходів, участь у прийнятті рішень, проектування освітніх кейсів, дискусії, круглі столи, фасилітаційні сесії	Тренінги, дебати, рольові ігри, кейс-методи, навчальні ігри, робота в малих групах, моделювання ситуацій, розв'язання проблем	Лекції, пояснення нового матеріалу, контрольні роботи, фронтальне опитування, самостійне опрацювання конспектів
Стиль навчання	Діалогічний, співучасницький, вертикально-горизонтальний	Співпраця, групова динаміка, вертикально-горизонтальний	Моно-інформаційний, вертикальний
Тип взаємодії	Спільне планування, колективне обговорення, громадське залучення	Робота в парах/групах, моделювання ситуацій, дискусія	Одностороння передача знань
Рівень залучення студента	Високий – на рівні співвідповідальності	Високий – за рахунок активної взаємодії	Низький – майбутні вихователі пасивно засвоюють знання
Розвиток критичного мислення	Дуже високий	Високий	Обмежений
Формування практичних умінь і навичок	Опосередковане, за допомогою рефлексії та взаємодії	Безпосереднє, за допомогою дії та аналізу	Мінімальне, теоретичне
Підготовка до реальних педагогічних ситуацій	Висока – імітація реального педагогічного середовища	Висока – моделювання практичних ситуацій	Обмежена – переважно інформацією про ситуації
Готовність до взаємодії з дітьми та батьками	Формується завдяки партнерській моделі взаємодії на рівні «викладач-здобувач»	Формується шляхом тренування в різних ролях (учасники освітнього процесу)	Частково закладається на теоретичному рівні, приклади або з досвіду викладача, або з підручника
Приклади методів	SWOT-аналіз, PEST-аналіз, партисипативне планування,	Мозковий штурм (Brainstorming), метод кейсів (Case Study),	Лекція, усне пояснення, ілюстрація, демонстрація, вправи (репродуктивне

	партисипативний імерсивний театр, «відкритий простір», фокус-групи, воркшопи, дослідження-дії, «Світове кафе»	рольова гра, метод проєктів, дебати, прес-метод, імітаційні та ділові ігри, «Коло ідей», «Прес-метод», метод «Акваріум»	відтворення), читання та конспектування літератури фронтальне опитування, використання підручника та робочих зошитів (коуч-зшитків), реферування
Основна форма реалізації	Тренінги, воркшопи, колективні обговорення, проєкти	Групові заняття, практикуми, ігрові формати	Аудиторні заняття, самостійне читання літератури
Очікувані результати	Формування педагогічної рефлексії, навичок взаємодії з батьками, відповідальності за прийняття рішень	Розвиток практичних умінь, комунікації, роботи в команді	Засвоєння теоретичного матеріалу, запам'ятовування термінів, класифікацій
Переваги	Поглиблення професійної ідентичності, розвиток критичного мислення, суб'єктності	Підвищення зацікавленості, інтеграція знань і практики, високий рівень мотивації	Чіткість структури, контрольованість, масовість
Недоліки	Високі вимоги до професійної підготовки викладача, потреба додаткового часу як на підготовку, так і проведення	Необхідність спеціального навчання, підготовки ресурсів	Однобічність, низький рівень залученості та мотивації, відсутність практичної спрямованості, пасивність здобувачів
Актуальність для підготовки майбутніх вихователів	Висока – забезпечує готовність до взаємодії з дітьми, батьками та педагогами ЗДО	Висока – формує сучасні компетентності, орієнтовані на практичну діяльність	Середня – формує лише підґрунтя теоретичних знань, не враховує потреби сучасної дошкільної освіти

Отже, партисипативні та інтерактивні методи є пріоритетними у сучасній педагогічній підготовці майбутніх вихователів, оскільки вони сприяють практичній спрямованості, розвитку професійного мислення, умінню працювати в команді, будувати партнерські взаємини з

родинами. Традиційні методи не втрачають своєї цінності як базовий інструмент передачі знань, однак мають обов'язково поєднуватися з активними формами для забезпечення компетентнісного підходу до освіти.

Партисипативні методи (фокус-групи, воркшопи, дослідження-дії, «Світове кафе» тощо) розвивають у здобувачів комунікативну, фасилітаційну та рефлексивну компетентності – саме ті, що визначені в Професійному стандарті вихователя закладу дошкільної освіти [13].

Українські громади наразі потребують педагогів, які вміють вибудовувати довіру, слухати та чути «голоси дітей» та мобілізувати спільноту довкола безпечного й підтримувального середовища для дітей. Партисипативні методи тренують ці навички на етапі підготовки фахівців для закладів дошкільної освіти.

Концепція «чути голос дитини» – це дитиноцентрований підхід, за якого дорослі створюють простір та умови, що дозволяють дитині:

- вільно висловлювати власні думки, почуття й досвід (voice);
- мати аудиторію, яка активно слухає (audience);
- впливати на рішення, що стосуються її життя (influence);
- робити це у безпечному та доступному просторі (space).

Дослідниця L. Lundy запропонувала нову модель *Space – Voice – Audience – Influence* та застерегла від формального «надання слова дитині» без реального впливу [20].

Ця модель (чотирикомпонентний каркас), відома як Lundy model of participation, що деталізує статтю 12 Конвенції ООН про права дитини, яка гарантує дітям право «бути почутими та щоб їхня думка була врахована». Останніми роками модель L. Lundy було інтегровано в політики ВООЗ, Єврокомісії та національні освітні стратегії, доводячи практичну дієвість цього підходу.

Концепція «чути голос дитини» – це більше, ніж можливість говорити; це системна практика, що надає дітям простір, підтримку та вплив на рішення. У дошкільній освіті вона вимагає переосмислення ролі вихователя: від «організатора» до «фасилітатора дитячого досвіду». Правильне впровадження підвищує якість освітнього

середовища, формує у дітей відчуття власної значущості та готує їх до активної громадянської участі в майбутньому.

На жаль, без системної інтеграції партисипативних підходів існує ризик повернення до «трансляційної» моделі, яка суперечить компетентнісній парадигмі й вимогам європейських стандартів якості ЕСЕС [26].

Конвенція ООН про права дитини (ст. 12) гарантує право бути вислуханою у справах, що її стосуються. *Вихователь, не знайомий з партисипативною дидактикою та її методами, обмежує реалізацію цього права.* Отже, опанування відповідних методів є не лише педагогічним, а й правовим зобов'язанням.

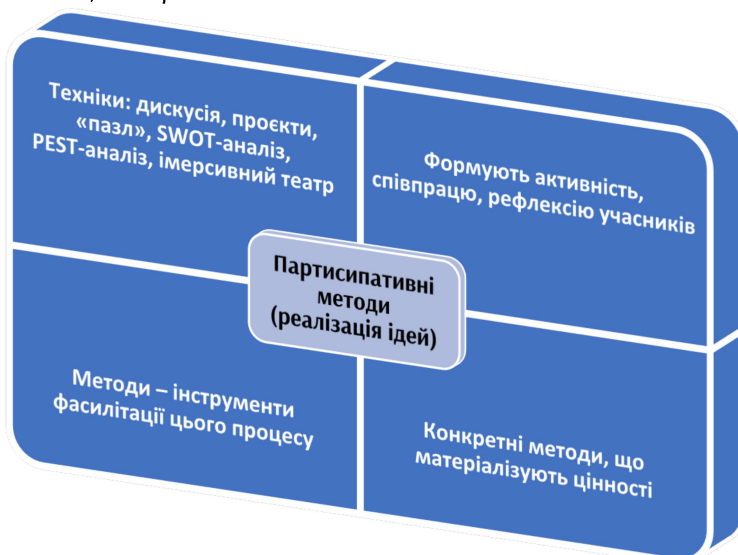

Рис. 4. Місце партисипативних методів у системі підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності в закладах дошкільної освіти

Отже, партисипативні методи допомагають адаптуватися до цих змін, забезпечуючи більш гнучкий та інтерактивний освітній процес. Запропонуємо власне визначення терміну «партисипативні методи у системі підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності в закладах дошкільної освіти» – це сукупність

педагогічних технологій та прийомів, що передбачають активне залучення студентів до освітнього процесу, спільну діяльність викладача та здобувачів, а також колективні рішення, обговорення та рефлексію [18]. Партисипативні методи та прийоми надають студентам можливість розвивати: комунікативні навички, які є ключовими для успішної роботи з дітьми та їхніми батьками; критичне мислення та рефлексію; колаборацію та креативність, іншими словами – «soft skills» [9-10]. Партисипативні методи та прийоми уможливають застосування в освітньому процесі закладу вищої освіти інтерактивних технологій, що підвищує залученість студентів, а також якість їхнього навчання.

Використання партисипативних методів та прийомів в підготовці майбутніх педагогів є актуальним і необхідним для забезпечення високої якості освіти, формування й розвитку професійних компетентностей здобувачів вищої освіти, їхньої успішної адаптації до сучасних викликів і вимог ринку праці.

Далі назвемо та запропонуємо декілька прикладів партисипативних методів та прийомів, які є результативними під час викладання блоку гуманітарних дисциплін (на прикладі дисципліни «Педагогіка дітей раннього та дошкільного віку») [9].

До партисипативних методів можна віднести:

- *інтерактивні лекції, семінари та практичні заняття (прийоми: активне обговорення, рольові ігри, дискусії під час лекцій та семінарів тощо);*
- *проектна діяльність (прийоми: організація груп студентів для виконання проєктів, спрямованих на вирішення реальних педагогічних завдань, форсайт-ігри тощо);*
- *симуляції та моделювання (прийоми: ігри-симуляції, або ігри-катастрофи, аналіз екстремальних ситуацій з роботі з дітьми раннього та дошкільного віку, що вимагають швидкого і правильного рішення; створення ситуацій, близьких до реальних умов праці в закладах дошкільної освіти з метою відпрацювання навичок тощо);*
- *рефлексивні практики (прийоми: ведення щоденників рефлексії під час педагогічної практики, групові обговорення та аналіз власного досвіду тощо) [18].*

Назвемо також й *інші методи, які науковці відносять до партисипативних*: тренінги, кейси, імерсивні (занурення), менторинг та тьюторинг, сторітелінг, скаффолдінг, веб-квести та онлайн-інструменти, інтерв'ю, мозковий штурм тощо. Зазначимо, що кожен із зазначених партисипативних методів має низку прийомів, що поглиблюють їх по вертикалі, або розширюють по горизонталі, додаючи ще нові авторські прийоми [10]. Методи можуть домінувати (на лекційному занятті), поєднуватися (на семінарському занятті), доповнювати один одного та збагачуватися прийомами (на практичному занятті).

Ми назвали партисипативні методи та прийоми, які найчастіше використовуються викладачами під час здобуття студентами формальної освіти в ЗВО. Проте є методи, які результативні в неформальній освіті здобувачів спеціальності А2 Дошкільна освіта. Так, є сенс зреалізувати *перехресне навчання як партисипативний метод в неформальних умовах*, таких як музеї та адвент-центри для дошкільників, коли можна пов'язати освітній контент з проблемами, які важливі для студентів. Ці зв'язки працюють в обох напрямках. Навчання в аудиторії буде збагачено досвідом із повсякденного життя; неформальне навчання можна також поглибити, додавши питання, які слід з'ясувати під час відвідування музею.

До початку відвідування студентами музею іграшки (м. Київ) було запропоновано перегляд відео лекції проф. К. Крутій «Сучасні іграшки для сучасних дітей», а також покликання на сайти музеїв іграшок зі всього світу та серію запитань до складання тез про сучасні іграшки (тут використано метод «Клас до гори дригом»). Зазначимо, що ці пов'язані враження викликають додатковий інтерес і мотивацію у студентів до вивчення теми «Ігрова діяльність дітей раннього та дошкільного віку».

На думку К. Крутій та ін. [3; 18], *результативність цього методу полягає в тому*, що викладач спочатку пропонує та обговорює питання для спостереження аудиторії, потім студенти досліджують проблему під час відвідування музею (передбачено екскурсію, або віртуальний музей), роблять світлина та нотатки, а потім діляться своїми висновками під час практичного в аудиторії для створення

індивідуальних або групових відповідей [18]. Цей перехресний освітній досвід використовує сильні сторони обох середовищ (формальна і неформальна освіта) та надає здобувачам вищої освіти автентичні можливості для навчання.

До інструментів та ресурсів партисипативних методів ми відносимо:

- *цифрові платформи та програми* (онлайн-платформи для спільної роботи, обміну матеріалами та дистанційного/змішаного навчання);
- *навчальні матеріали та посібники* (спеціалізовані Е-посібники та методичні рекомендації);
- *технологічні засоби* (відео, інтерактивні презентації) [1; 3; 12].

Отже, перевагами партисипативних методів та прийомів є: систематичне відстеження прогресу студентів (метод скаффолдінгу [10]), надання зворотного зв'язку про їхні досягнення та прогнозування можливостей покращення. Симуляції та моделювання реальних педагогічних ситуацій [2; 7] допомагають здобувачам вищої освіти якісніше підготуватися до майбутньої професійної діяльності з дітьми раннього та дошкільного віку, а використання викладачем партисипативних методів та прийомів мотивує студентів відповідати цим вимогам.

Далі пропонується добірка партисипативних методів, які активно застосовуються в підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в Маріупольському державному університеті викладами кафедри дошкільної освіти. Запропоновані далі методи ґрунтуються на залученні здобувачів до спільного обговорення, прийняття рішень, планування та оцінювання освітніх процесів, що сприяє формуванню професійної суб'єктності та готовності до педагогічного партнерства.

Навчання складання SWOT-аналізу та PEST-аналізу майбутніх вихователів та керівників закладів дошкільної освіти
SWOT-аналіз – це практичний інструмент стратегічного мислення, який може і має бути інтегрований у підготовку майбутніх

керівників ЗДО. Розберімо детально, що це і як його застосовувати саме у дошкільній педагогіці.

SWOT-аналіз (від англ.):

S – Strengths (сильні сторони),

W – Weaknesses (слабкі сторони),

O – Opportunities (можливості),

T – Threats (загрози).

Це аналітичний метод, який дозволяє оцінити внутрішній потенціал і зовнішні чинники, що впливають на діяльність організації (у нашому випадку – ЗДО або керівника як управлінця).

План семінарського заняття

Дисципліна: Менеджмент у галузі дошкільної освіти

Тема: Навчання складання SWOT-аналізу. Педагогічна ситуація «Відкриття ясел для дітей від 3-х місяців у громаді»

Цільова аудиторія: здобувачі 1 курсу магістратури спеціальності «Дошкільна освіта. Інклюзія»

Тривалість: 2 акад. години (90 хв)

1. Мета заняття: пояснити сутність SWOT-аналізу та його роль у плануванні освітніх послуг; окреслити нормативно-правові та соціальні передумови відкриття ясел для немовлят.

Очікуваний результат здобувач уміє:

- зібрати та систематизувати дані за схемою SWOT;
- сформулювати ключові висновки і стратегічні опції для ЗДО;
- працювати в команді, презентувати результати, аргументувати пропозиції;
- усвідомлювати соціальну значущість освітньої послуги для громади;
- дотримуватися принципів етичного маркетингу й інклюзії.

2. Підготовка викладача та студентів.

З боку викладача: підготувати презентацію «Алгоритм SWOT-аналізу» (8-10 слайдів); аркуші А3 з чотирисекторною матрицею; добірку статистики (народжуваність, попит на ясла, кадрові ресурси

громади; сайт Державної служби статистики <https://ukrstat.gov.ua/>); чек-аркуш критеріїв оцінювання групових робіт.

Збоку здобувачів: попереднє опрацювання ЗУ «Про дошкільну освіту» та Держстандарту дошкільної освіти (2021) щодо дітей до 3 р.; збір мікроданих про власну громаду (кількість дітей 0-3 р., наявні ЗДО тощо).

3. Структура семінарського заняття

Таблиця 3

Структура семінарського заняття

Етап	Час	Діяльність викладача	Діяльність студентів	Методи / засоби
1. Організаційно-мотиваційний	5'	Вітання, оголошення теми, зв'язок із ОПП	Уточнюють очікування	Метод «Криголам» («Ice-breaker»): запитання «Чи потрібні ясла немовлятам саме у вашій громаді?»
2. Міні-лекція-нагадування «Що таке SWOT»	10'	Короткий огляд концепту, етапів і типових помилок	Слухають, ставлять запитання, уточнення	Презентація, приклад
3. Аналіз вихідної ситуації	10'	Демонструє статистичні дані та обмеження (норми СанПіН, кадрові вимоги)	Занотовують, ставлять запитання	Факт-шит («fact sheet»)-аркуш фактів, графіки

4. Формування малих груп (4-5 ос.)	2'	Об'єднати здобувачів у 3-4 групи	Об'єднуються	Метод «нумерація-перерахунок»
5. Групова робота: складання матриці SWOT	25'	Консультує, ставить навідні запитання	Заповнюють 4 сектори; виокремлюють 3 ключові пункти у кожному секторі	Матриця А3, маркери, Google Docs/Padlet
6. Формування стратегічних висновків	10'	Нагадує про зв'язки S-O, W-O тощо	Виписують 2-3 «стратегії» (наприклад, «SO — партнерство зпологовим будинком»)	Таблиця «SWOT → стратегія»
7. Презентація результатів	20'	Модерує захист (до 4 хв на групу)	Презентують, обговорюють	Метод «Галерея»/ «peer review»
8. Рефлексія та узагальнення	5'	Підсумовує спільні знахідки, демонструє «зведену» SWOT-матрицю	Заповнюють «смайлик-картку» успіху/труднощів	Онлайн-слово-хмара (Mentimeter)
9. Оцінювання та домашнє завдання	3'	Оголошує бали й критерії, дає інструкцію до ДЗ	Фіксують ДЗ	Чек-аркуш оцінювання

4. Критерії оцінювання групової роботи (10 балів)

Показник	Макс бали
Повнота та релевантність пунктів SWOT	3
Логічність стратегічних висновків	3
Використання фактичних даних громади	2
Якість презентації (структура, аргументи, час)	2

5. Домашнє завдання

Індивідуальна робота (до 600 слів). Проаналізуйте один зі стратегічних напрямів, вироблений вашою групою, і розробіть мінімальний план дій (SMART-формат) для його реалізації на першому році роботи ясел.

6. Ресурси та матеріали

Закон України «Про дошкільну освіту» (ред. 2024) – вимоги до ясел. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>

Наказ МОЗ № 234 «Санітарний регламент для ЗДО». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0563-16#Text>

Держстандарт ДО (2021) – освітні напрями «Особистість дитини», «Гра дитини» <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21#Text>

SWOT-шаблон (друк + Google Sheets).

Відеоролик (3 хв) «Приклад роботи ясел у громаді». <https://mu.edu.ua/c/Vwk3V>

7. Інклюзивний та цифровий акценти

Універсальний дизайн: можливість заповнювати шаблон як вручну, так і онлайн; використання піктограм для студентів із ООП.

Цифрові інструменти: Padlet для спільного збору ідей; Mentimeter для рефлексії; Google Sheets для підсумкової матриці.

Очікуваний підсумок. Після заняття студенти не лише розуміють теорію SWOT, а й практично володіють алгоритмом аналізу та вміють проєктувати стратегії відкриття й розвитку ясел, що відповідає компетентнісним вимогам сучасного менеджменту дошкільної освіти.

Далі у таблиці 4 наводимо приклад виконаного здобувачами 1 курсу магістратури SWOT-аналізу педагогічної ситуації з теми: «Відкриття ясел для дітей з трьох місяців у громаді».

SWOT-АНАЛІЗ**Тема: відкриття ясел для дітей від 3-х місяців у громаді**

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
Підвищення рівня доступності раннього догляду та розвитку дітей у громаді.	Брак фахівців, підготовлених до роботи з дітьми до 1 року.
Соціальна підтримка сімей, особливо матерів, які виходять на роботу після декрету. Можливість раннього виявлення та супроводу дітей з особливими потребами. Новий освітній простір – сучасний, інклюзивний, безпечний. Зростання іміджу громади як соціально орієнтованої.	Психоемоційна незрілість немовлят до перебування в колективі. Значні фінансові витрати на створення безпечного середовища та медичної підтримки. Недостатнє розуміння потреб дітей до року серед громади і частини педагогів. Високі вимоги до нормативного, санітарного та гігієнічного забезпечення.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
Розширення партнерства з батьками та створення батьківських асоціацій.	Ймовірність перевантаження персоналу через високу інтенсивність догляду.
Залучення грантового фінансування (державного, міжнародного) на розвиток раннього догляду.	Недотримання індивідуального режиму немовлят.
Підвищення кваліфікації вихователів, розвиток нових спеціальностей (гувернер, няня, асистент немовляти).	Відсутність усталеної нормативно-правової бази щодо організації догляду за дітьми до 1 року в ЗДО.
Розвиток міжвідомчої співпраці: освіта – медицина – соціальні служби.	Неможливість налагодження міжвідомчої співпраці, відсутність фахівців
Запровадження сучасних підходів (сенсорна педагогіка, методика Емі Піклер, Марія Монтессорі для немовлят).	Негативне ставлення частини батьків до віддавання дітей у ясла з 3 місяців.

На мою думку, є сенс також запровадити для здобувачів 1 курсу магістратури (спеціальність А2 «Дошкільна освіта») навчання методиці PEST-аналізу.

PEST-аналіз (Political, Economic, Socio-cultural, Technological) – це системне дослідження зовнішнього макросередовища, покликане виявити чинники, що визначають життєздатність, конкурентоспроможність і сталість освітньої установи чи проєкту.

PEST-аналіз є методом стратегічного аналізу зовнішнього середовища, який дозволяє системно оцінити вплив політичних (P), економічних (E), соціальних (S) та технологічних (T) чинників на реалізацію певного проєкту, ініціативи або сфери діяльності.

У підготовці магістрів з дошкільної освіти PEST-аналіз використовується як інструмент прийняття обґрунтованих управлінських рішень, зокрема – під час планування інновацій, модернізації освітнього середовища або розробки програм розвитку закладу дошкільної освіти.

Інтеграція PEST-аналізу в систему підготовки майбутніх педагогів не лише розширює їхнє розуміння професійного контексту, а й зміцнює управлінську та прогностичну компетентність. Це особливо важливо у період трансформацій у дошкільній освіті – цифровізації, ранньої соціалізації, інклюзивного підходу, змін у структурі родини та очікувань суспільства від вихователя.

Далі наведемо приклади практичних завдань для студентів спеціальності «Дошкільна освіта», які опановують інструмент PEST-аналізу в контексті професійної підготовки:

Приклади практичних завдань для застосування PEST-аналізу студентами

Завдання 1. PEST-аналіз локального освітнього проєкту

Мета: сформувати вміння застосовувати інструмент PEST для оцінки зовнішнього середовища.

Зміст завдання: здійснити PEST-аналіз ідей освітньої ініціативи на базі вашої громади або умовного ЗДО (наприклад: відкриття сенсорної кімнати, створення ясельної групи для дітей до 1 року, запуск інклюзивної групи).

Очікувані кроки: визначити обрану ініціативу; побудувати чотири блоки: політичні, економічні, соціальні, технологічні чинники; зробити висновки про доцільність і ризики реалізації.

Завдання 2. Порівняльний PEST-аналіз у форматі групової роботи

Мета: навчити аналізувати та порівнювати вплив зовнішніх умов на різні види освітньої діяльності.

Зміст завдання: у складі групи оберіть два різні формати дошкільної освіти (наприклад: комунальний ЗДО та сімейний мінісадок; приватна Montessori-група та комунальні ясла). Проведіть порівняльний PEST-аналіз кожного варіанта.

Очікувані результати: таблиця або інфографіка з порівняльним аналізом; усне представлення висновків (презентація).

Завдання 3. Ситуаційна гра «Рада громади»

Мета: закріпити навички аналізу умов прийняття управлінських рішень у галузі дошкільної освіти.

Зміст завдання: майбутні вихователі розподіляються на ролі: представники громади, вихователі, батьки, завідувач ЗДО, депутат селищної ради, інвестор. Завдання – прийняти рішення про відкриття нового ЗДО у громаді. Кожна група готує свою частину PEST-аналізу та презентує аргументи.

Форма презентації: публічне обговорення з фасилітатором (викладачем), захист рішень.

Завдання 4. Міні-дослідження: «Тенденції, що впливають на дошкільну освіту в Україні»

Мета: сформувати здатність студентів аналізувати актуальні тенденції і систематизувати їх за структурою PEST.

Зміст завдання: опрацювати 3–5 відкритих джерел (аналітичні звіти, публікації МОН, ЗМІ, освітніх аналітичних центрів) та скласти PEST-матрицю, що відображає актуальні впливи на дошкільну освіту в Україні.

Форма роботи: індивідуальна або парна аналітична таблиця з короткими висновками.

Отже, визначимо переваги застосування завдань з PEST-аналізом у підготовці майбутніх вихователів.

- Майбутні вихователі вчаться мислити стратегічно, планувати з урахуванням реального середовища.

- Розвивається вміння бачити дошкільну освіту в ширшому суспільному контексті.
- Створюються умови для інтеграції теорії і практики у прийнятті рішень в освітній сфері, зокрема в дошкільній.

Далі наведемо приклад PEST-аналізу теми: «Відкриття ясел для дітей з трьох місяців у громаді», який містить оцінку політичних, економічних, соціальних та технологічних чинників.

1. Політичні (Political)

Законодавча підтримка: З 1 січня 2025 набрав чинності Закон України «Про дошкільну освіту», який дозволяє створювати ясла для дітей вже з трьох місяців.

Децентралізація влади: самоврядування громад може приймати рішення про відкриття інфраструктури на місцях, фінансувати її або залучати партнерів.

Санітарні норми безпеки та ліцензування: усі ясельні групи мають відповідати вимогам ліцензування, санітарним нормам, нормам безпеки – умови контролю/перевірки гарантовані державою.

Військовий контекст: унаслідок війни більше уваги приділено до безпеки інфраструктури ЗДО, а також потреби громад у послугах догляду навіть у критичних умовах.

2. Економічні (Economic)

Підтримка зайнятості батьків: орієнтація на батьків, які частіше йдуть на роботу – можливість повернути на ринок праці до 350–750 тис. жінок.

Фінансування ЗДО: первинне фінансування з місцевих бюджетів, можливе співфінансування (державні гранти, партнерство з приватним сектором).

Інвестиції в інфраструктуру: необхідність закупівлі спеціалізованого обладнання, підвищення заробітної плати педагогів, додаткові витрати на навчання персоналу.

Ефект масштабу: облаштування ясел може стати частиною стратегії економії через утримання мереж ЗДО, зменшення простоїв будівель і персоналу.

3. Соціальні (Social)

Суспільна реакція: має різні оцінки – одні схвально ставляться як до розширення свободи вибору, інші – із пересторогами щодо психоемоційного здоров'я дитини.

Попит батьків: наявність дефіциту місць у ЗДО для дітей із 1 року спонукає до розвитку ясел.

Культурно-моральна складова: частина суспільства вважає, що діти до року повинні залишатися з матір'ю – потребує попередження маніпуляцій і зміни стереотипів.

Страхи та очікування: батьки бояться за здоров'я, інфраструктуру, умови догляду – потребують інформаційної відкритості, залучення у процеси прийняття рішень.

4. Технологічні (Technological)

Професійний розвиток персоналу: необхідність навчання педагогів та вихователів роботі з немовлятами – нові програми, тренінги.

Обладнання та інновації: використання сучасного обладнання – спеціалізовані меблі, сенсори безпеки, технології дистанційного інформування батьків про стан дитини.

Гігієна та здоров'я: впровадження технологій швидкої дезінфекції, моніторингу стану здоров'я (безконтактні термометри, системи вентиляції тощо).

Цифрова комунікація: платформи для батьків (мобільні додатки, внутрішні чати, фото- та відеозвіти), що підвищують довіру та забезпечують прозорість.

Отже, запропонуємо висновки PEST-аналізу.

Політика – законодавство підтримує, однак потреба у контролі та організації залишається ключовою.

Економіка – має довгостроковий позитивний ефект для громади, але потребує ресурсів на старті.

Соціум – соціальні очікування зміщуються у бік посиленої підтримки батьківської зайнятості, але потребують культивування довіри.

Технології – справжня трансформація потребує інвестицій в інфраструктуру, персонал, сучасні комунікаційні рішення.

Рекомендації: громадам варто впроваджувати пілотні проєкти з відкриття ясел, залучаючи батьків до консультацій, використовуючи підтримку держави та грантові можливості. Успіх залежить від балансу макро-чинників, особливо – довіри та ресурсної готовності.

Що таке фасилітація в освіті?

Фасилітація (від англ. facilitate – «полегшувати, сприяти») – це метод, який полягає у створенні сприятливих умов для того, щоб група здобувачів сама генерувала ідеї, шукала рішення, аналізувала досвід та навчалася у взаємодії.

У класичному розумінні – це ведення групового процесу без диктату змісту, але з чіткою структурою та підтримкою з боку фасилітатора (викладача).

У чому суть методу фасилітації для студентів педагогічної спеціальності?

У підготовці майбутніх вихователів метод фасилітації допомагає:

- Навчити працювати в команді (як у реальному ЗДО).
- Формувати критичне мислення (замість відтворення «правильних» відповідей).
- Створювати середовище співпраці та довіри.
- Залучати кожного до активної участі (особливо інтровертів).
- Змінити роль викладача – не «контролер», а партнер, модератор процесу;
- Змоделювати майбутню професійну діяльність, адже фасилітація – це також спосіб комунікації з батьками, колегами, дітьми.

Рис. 5. Інструменти фасилітації, що задіяні в партисипативних методах

Наведемо приклад практичного заняття з використанням фасилітації.

Дисципліна «Педагогіка дітей раннього та дошкільного віку».

Тема: «Створення сенсорно збагаченого середовища в групах дітей раннього віку».

Тривалість: 2 академічні години (90 хвилин).

Метод: мозковий штурм + фасилітаційні карти.

Студенти розробляють макети групових кімнат, моделюють інтер'єри з урахуванням віку, сенсорної інтеграції, безпеки.

Форма заняття: фасилітаційна сесія (групова робота з етапами занурення, генерації, синтезу і презентації)

Мета заняття: сформувати у здобувачів уявлення про принципи сенсорно збагаченого середовища; ознайомити з критеріями добору сенсорного матеріалу для дітей 1–3 років; розвивати вміння

працювати в групі, приймати колегіальні рішення, аргументувати педагогічний вибір.

Очікувані результати: майбутні вихователі розуміють значення сенсорного розвитку для дітей раннього віку; уміють розробити модель сенсорно збагаченого середовища відповідно до вікових та психофізіологічних особливостей дитини; працюють у команді на засадах взаємоповаги та конструктивного діалогу.

Матеріально-технічне забезпечення: фліпчарти, стікери, маркери; картки з вхідними кейсами та запитами; добірка фото/відео сенсорних осередків у ЗДО; сенсорні матеріали (фактурні тканини, предмети з різною борічністю (вагою), звукові коробочки, саше з травами та прянощами тощо).

Структура заняття

Вступ. Обговорення проблеми: Що таке сенсорно збагачене середовище на думку дорослого та дитини?

Мета та алгоритм фасилітаційної сесії: формування запиту (визначення проблеми) – майбутні вихователі формулюють індивідуальні очікування на стікерах.

Об'єднання в мікрогрупи (4–5 осіб). Групова проблема: що має бути в сенсорно збагаченому середовищі для дітей 1–3 років у громаді?

Генерація ідей (фасилітація). Робота груп у форматі «Стіни ідей»: підгрупи отримують «сенсорні ділянки» (зір, слух, дотик, нюх, рух), генерують ідеї, малюють схеми.

Фасилітатор спрямовує шляхом постановки відкритих запитань: Що важливо врахувати? Які ризики? Що доступно в громаді?

Синтез та презентація моделей. Кожна група презентує свою модель сенсорно збагаченого середовища.

Обговорення та рефлексивне оцінювання: чи охоплено всі сенсорні канали?

Рефлексія та підсумок. Вправа «Один предмет – одне відкриття».

Рефлексивна сітка:

- Що дізналися?
- Що було несподіваним/новим?

- Що зможу застосувати в роботі з дітьми?

Прикінцева рефлексія від викладача з підкріпленням наукових тез.

Завдання для самостійної роботи: підготувати ескіз сенсорного осередку для групи раннього віку (з коротким описом і фотоілюстраціями). Опрацювати статті:

Крутій К.Л. Що таке сенсорно збагачене середовище. / Крутій К.Л., Попович О.М. *Вихователь методист дошкільного закладу*. №10. 2020. С. 6-10.

Крутій К.Л. ECERS-R для оцінки сенсорно збагаченого середовища груп раннього віку. / Крутій К.Л., Попович О.М. *Вихователь методист дошкільного закладу*. 2020. №10. С.11-14.

Партисипативне проєктування та імерсивний театр

У підготовці здобувачів спеціальності А2 «Дошкільна освіта» партисипативне проєктування – це метод, який формує не лише знання, а й компетентність діяти разом із іншими, у співтворчості, для дітей.

Партисипативне проєктування – це спільне планування, розробка та реалізація рішень за участі всіх зацікавлених сторін. У педагогічному контексті – це спосіб організації навчання, за якого студенти, викладачі, вихователі, батьки, діти – всі мають право голосу і впливу в процесі створення освітніх проєктів чи рішень.

У чому ж цінність партисипативного проєктування для підготовки здобувачів? Передусім, здобувачі є ініціаторами, учасниками змін; проєкти базуються на потребах ЗДО, а з батьками вихованців відбувається співпраця і спільне рішення проблем. У студентів *формуються компетентності*, а саме: *професійні*: вміння працювати в команді, навички фасилітації та ведення проєктів, здатність чути потреби інших (емпатія, діалог); *соціальні*: відповідальність за рішення, громадянська активність, демократичне мислення; *освітні*: інтеграція знань із педагогіки, психології, менеджменту; розробка практичних моделей тощо.

Далі пропоную практичне заняття з дисципліни «Педагогіка дітей раннього та дошкільного віку».

Тема: Створення «грязьових кухонь» («mud kitchen») просто неба для організації дозвілля дітей дошкільного віку влітку.

Метод: партисипативне проєктування.

Тривалість: 2 академічні години (90 хвилин).

Форма проведення: групова взаємодія з активним залученням здобувачів до створення реального освітнього продукту.

Мета заняття: ознайомити здобувачів із концепцією «mud kitchen» як інноваційного елементу в організації літнього дозвілля дошкільників; залучити до спільного проєктування функціональної, безпечної та доступної грязьової кухні; сприяти розвитку ініціативності, партнерської взаємодії.

Очікувані результати: майбутні вихователі: розуміють педагогічну цінність гри з природними та неструктурованими матеріалами; уміють проєктувати ігровий простір просто неба з урахуванням вікових потреб дітей; здатні до співпраці в групі на засадах рівноправного партнерства.

Матеріальне забезпечення: стіни ідей (фліпчарти, маркери, стікери); муляжі або фото елементів mud kitchen; каталоги матеріалів (контейнери, посуд, природні ресурси); відео/презентація прикладів «грязьових кухонь» з інших країн; друковані шаблони плану майданчика (макети).

Структура заняття

1. *Вступ. Обговорення:* що таке «грязьова кухня» («mud kitchen») і чому вона корисна?

Демонстрація відеофрагменту з гри дітей у mud kitchen
<https://www.facebook.com/groups/973478327404582/>

Визначення теми заняття та форми – партисипативне проєктування.

2. *Генерація ідей (партисипативний діалог).* Робота в групах (4–5 осіб): відповісти на запитання:

- Що має бути у грязьовій кухні?
- Що доступно в садочку (ресурси)?
- Як забезпечити безпеку, зручність, креативність?

3. *Партисипативне проектування* (групова розробка). Групи створюють свій макет грязьової кухні на шаблоні (розташування, матеріали, місце зберігання, джерела води тощо).

4. *Презентація проєктів* – кожна група представляє свій проєкт («Міні-ярмарок ідей»). Кожен студент обирає найкращу ідею за критеріями: цікаво, реально, корисно для дитини.

5. *Рефлексія та висновки*. Вправа «Партисипативне колесо» (учасники коротко відповідають на питання: що я створив сьогодні?, чим пишаюсь?, що візьму для власної практики?).

Прикінцева рефлексія від викладача з підкріпленням наукових тез.

Завдання для самостійної роботи: підготувати пропозицію для місцевої громади або закладу щодо створення грязьової кухні з описом етапів реалізації, можливих партнерів і безпечних матеріалів.

Партисипативний імерсивний театр у підготовці здобувачів вищої освіти за спеціальністю А2 «Дошкільна освіта» – це педагогічна технологія, у межах якої майбутні вихователі створюють і проживають театралізовані «ситуації занурення», виступаючи одночасно митцями й активними учасниками дії. Головною метою є формування професійних (зокрема, творчо-комунікативних, проєктувальних і рефлексивних) компетентностей, потрібних для організації сенсорно збагаченого, емоційно безпечного освітнього середовища для дітей раннього та дошкільного віку.

Імерсивне навчання сягає корінням у занурювальний театр, який запрошує глядачів перенестися крізь театральний світ як активних учасників. «Відчиняючи» двері в інший світ, глядачі можуть відчувати все: від благоговіння до захоплення. *Імерсивне навчання – це підхід до освіти, що передбачає розміщення тих, хто навчається у вигаданому або реальному світі, представлення їх як персонажів історії, а їхні дії та робота є невід'ємною частиною розвитку оповіді. Здобувачам, яких викладач залучає до імерсивного навчання, може знадобитися написати історії або сценарії, щоб допомогти вигаданим персонажам вирішити проблему, дізнатися про місцеву історію, щоб врятувати когось тощо, але в усіх випадках їхня діяльність у сюжеті є важливою для вирішення виявленої проблеми.*

У дисертаційному дослідженні Jamel R. Pittman, метою якого було опис досвіду впровадження імерсивних навчальних технологій у віртуальних середовищах для викладачів вищої освіти в Університеті Костал-Бей [22]. Керуючись конструктивістською теорією навчання, яка наголошує на побудові знань шляхом набуття власного досвіду, автор дослідив, як викладачі розробляли та впроваджували імерсивні навчальні середовища для підвищення залученості студентів та результатів навчання. Дані були зібрані за допомогою інтерв'ю, тем у журналах та фокус-груп з викладачами різних дисциплін. Результати показали, що імерсивні навчальні технології підвищили залученість студентів, сприяли критичному мисленню та полегшили застосування знань у реальному світі. Учасники викладацького складу також виокремили проблеми, включаючи розбіжності в доступі до технологій, когнітивне перевантаження та необхідність педагогічної адаптації. Дослідження сприяє розумінню того, як імерсивне навчання змінює навчальну практику та пропонує розуміння для розвитку імерсивної педагогіки у вищій освіті.

Студенти не «грають роль», а живуть у штучно створеному просторі історії, взаємодіючи між собою та з матеріалами так, аби події розгорталися від прийнятих ними рішень. Така практика відображає основний принцип імерсивного театру – «глядач як співтворець». Поєднання театрального мистецтва й методик дошкільної освіти будується на реальних ситуаціях (кейс-стаді), дитячих казках, сюжетно-рольових іграх, STREAM-дослідженнях тощо, що дає змогу студентам одразу тестувати педагогічні прийоми в умовах «живого» відгуку аудиторії.

Імерсивне навчання, як освітня стратегія, ґрунтується на теорії *immersive learning*, де навчальний зміст подається крізь сюжет із чіткою логікою завдань, а виконання дій учасниками визначає розвиток історії; це підсилює мотивацію й дозволяє відпрацьовувати *soft skills* – комунікацію, критичне мислення, колаборацію, креативність – у безпечному й емоційно захопливому контексті [16].

Так, Анджела Колверт (Dr. Angela Colvert), заступниця директора з інновацій Шеффілдського університету та наукова співробітниця Роґемптонського університету, досліджує практику

імерсивного навчання Punchdrunk Enrichment у школах з 2015 року. Результати її дослідження засвідчують, що педагогічна сила імерсивного навчання полягає в тому, як афективні аспекти (відчуття мети, терміновості, спільноти та місця як можливості) впливають на педагогічні ефекти, які відчують педагоги, діти та митці (такі як спільне формування історій та подолання викликів) [28].

Залучення мультимодальних стимулів (інклюзивність та сенсорна насиченість: світлові, звукові, тактильні, ароматичні ефекти тощо) розширює можливості роботи з дітьми різних типів сприйняття, зокрема з особливими освітніми потребами, що відповідає сучасним вимогам інклюзивної дошкільної освіти.

Результативність для майбутнього вихователя визначається: сформованою здатністю конструювати інтерактивне розвивальне середовище; розвитком емпатії та навичок «чути голос дитини» у процесі проживання ролей; відпрацюванням командної співпраці та рефлексивного аналізу власних дій; готовністю застосовувати імерсивні підходи для підтримки когнітивного, емоційного й соціального розвитку дітей.

Отже, *партисипативний імерсивний театр у підготовці здобувачів за спеціальністю А2 «Дошкільна освіта»* – це цілісна технологія, що інтегрує принципи сучасного інтерактивного театру з методиками дошкільної освіти для формування компетентних, креативних та педагогічно чутливих фахівців.

Приклад сценарію партисипативного імерсивного театру з теми: «Конфліктні ситуації у взаємодії батьків та вихователів закладу дошкільної освіти».

Мета: виявити типові проблеми у взаємодії педагогів і батьків у ЗДО; надати студентам можливість проаналізувати конфліктні ситуації, запропонувати способи їх конструктивного розв'язання; розвивати навички емпатії, комунікативної чутливості, партнерського стилю взаємодії.

Учасники: актори (4–6 здобувачів) – розігрують ситуацію, запропоновану викладачем; глядачі (інші майбутні вихователі, ролі: студентки-практикантки) – мають право втрутитися в гру, змінити

поведінку героя, запропонувати рішення; фасилітатор (режисер п'єси) – модерує процес, ставить запитання, підтримує діалог.

Сценарій ситуації для інсценування: «Знову синочок хворіє – у чому винен садок?»

Дійові особи: вихователька Софія Павлівна – досвідчена, але має певні ознаки емоційного вигорання; мама Любов – емоційна, турботлива, працююча жінка; директорка садочка – спостерігає або втручається (за сценарієм); інші батьки / діти – другорядні ролі.

Сюжет та місце дії: ранок у роздягальні ЗДО. Мама привела Тарасика після хвороби. Любов (мама) (підвищеним тоном): – Це вже вчетверте за два місяці! У садку щось не так! Дитина тільки-но одужала – і знову кашляє. Тут завжди протяги і хворі діти ходять!

Софія Павлівна (спокійно, формально): – Пані Любове, ми все провітрюємо згідно з нормами, а температуру міряємо щоранку.

Любов: – А чому тоді моя дитина постійно хворіє? Ви ж маєте відповідати за безпеку!

Софія Павлівна: – Це ж ваша відповідальність, у Тарасика слабкий імунітет. Ви просто ведете дитину без довідки, а потім звинувачуєте нас.

Любов (з обуренням): – Я працюю! Я не можу сидіти вдома постійно! Ви самі приймаєте не тільки мою дитину, але й інших дітей без довідок! І взагалі – ви грубі! Чому я маю залишати дитину, коли вона нормально себе почуває?

У цей момент фасилітатор зупиняє гру.

Імєрсивна частина (інтерактивна): фасилітатор ставить запитання глядачам:

- Що ви побачили у цій ситуації?
- Де почався конфлікт?
- Чи всі сторони були почуті?

Глядачам пропонується увійти в роль:

Замість виховательки → як можна було відповісти інакше?

Замість мами → як можна аргументовано висловити занепокоєння?

Додати інші ролі: наприклад, директорка садочка, медсестра, бабуся, яка привела онуку, інші батьки.

Відтворення альтернативних версій сцени з втручанням глядачів-акторів: версія з емпатичним слуханням; версія з залученням директорки як посередниці; версія з фокусом на спільне рішення (впровадити «батьківський моніторинг здоров'я» тощо).

Рефлексія та обговорення (запитання до обговорення):

- Що змінилося, коли до сцени втручалися глядачі?
- Які відповіді були ефективнішими для запобігання ескалації?
- Чи можна уникнути конфлікту, залишаючись професіоналом?
- Які моделі партнерства ми можемо будувати з батьками?

Очікувані освітні результати

Усвідомлення джерел конфліктів у педагогічній взаємодії.

Тренування мовленнєвих стратегій ненасильницької комунікації.

Розуміння важливості поваги до позиції батьків та збереження педагогічної етики.

Задля реалізації партисипативного імерсивного театру з теми «Конфліктні ситуації у взаємодії батьків і вихователів закладу дошкільної освіти» нами розроблено *картки ролей з психологічним портретом акторів*. Їх можна роздрукувати та роздати студентам перед початком гри для глибшого занурення в образ.

Картка ролі: вихователька Софія Павлівна, вік: 47 років, стаж: 25 років. Характер: спокійна, стримана, схильна до формального стилю спілкування. Мотивація: дотримання правил, збереження контролю, прагнення уникнути зайвих емоцій. Вразливі місця: не любить, коли її звинувачують або ставлять під сумнів її досвід, має ознаки емоційного вигорання. Типова реакція в конфлікті: дистанціюється, посилається на інструкції, ухиляється від глибокого обговорення. Педагогічне гасло: «Порядок – запорука здоров'я і безпеки кожної дитини».

Картка ролі: мама Любов, вік: 33 роки, сімейний статус: мати-одиначка, працює повний день. Характер: емоційна, захисна, виснажена турботами, готова боротися за дитину. Мотивація: почуватися впевнено, що її дитина в надійних руках; бажає поваги до себе. Вразливі місця: відчуття провини за хвороби дитини, страх

втратити роботу через часті лікарняні. Типова реакція в конфлікті: емоційний вибух, перекидання відповідальності, критика. Батьківське гасло: «Я мушу захистити власну дитину!».

Картка ролі: директорка садочка ЗДО, вік: 53 роки, стаж: 30+ років, адміністративна посада – 10 років. Характер: авторитетна, дипломатична, прагматична, мислить категоріями закону і репутації. Мотивація: уникнути конфліктів, зберегти імідж закладу, забезпечити сталість колективу. Вразливі місця: неприйняття відкритої критики публічно, прагнення до контролю ситуації. Типова реакція в конфлікті: намагається «погасити» конфлікт через офіційне врегулювання, без емоцій. Гасло: «Працюємо в межах закону та здорового глузду»

Картка ролі: батько-спостерігач / інший батько, вік: 39 років, роль: у сцені – сторонній спостерігач або учасник, який може втрутитися. Характер: виважений, з почуттям справедливості, але не завжди готовий висловитись. Мотивація: щоб конфлікти не заважали дитині; хоче спокою, але іноді мовчить «для уникнення проблем». Вразливі місця: не любить відкритих конфліктів, уникає відповідальності. Типова реакція: мовчазна підтримка однієї зі сторін або спроба згладити кути. Гасло: «Хай вирішують самі, головне – щоб дитина була спокійна».

Картка ролі: студентка-практикантка, вік: 21 рік, роль: спостерігає за ситуацією, почувається невпевнено, але має власну думку. Характер: емпатійна, але нерішуча; розуміє обидві сторони. Мотивація: навчитися правильній комунікації, не повторити чужих помилок. Типова реакція: слухає, рідко втручається, але готова до рефлексії після ситуації. Гасло: «Я ще навчаюсь, але хочу розуміти, як діяти правильно».

Отже, завдяки багатоактному партисипативному імерсивному театру майбутні вихователі краще розуміють, як конфлікт еволюціонує, як його можна залагодити на різних рівнях – індивідуальному, адміністративному, колективному.

**Методичний консилиум та «Світове кафе»
як партисипативні методи підготовки майбутніх вихователів
до роботи з дітьми раннього та дошкільного віку**

Методичний консилиум як партисипативний метод підготовки майбутніх вихователів до роботи з дітьми раннього та дошкільного віку – це колективна форма партисипативної взаємодії студентів, викладачів, педагогів-практиків та інших фахівців у сфері дошкільної освіти, метою якої є глибокий міждисциплінарний аналіз конкретних педагогічних ситуацій, кейсів, запитів щодо розвитку, навчання, виховання або підтримки дитини від народження до шести (семи) років.

У процесі методичного консилиуму:

- моделюються реальні умови командної професійної діяльності;
- відбувається обмін фаховими думками та оцінками;
- формується рефлексивна, діалогічна й аналітична компетентність майбутнього вихователя;
- закладається готовність працювати в мультидисциплінарній команді (разом із психологом, логопедом, медичним працівником, родиною дитини тощо).

Далі пропонується сценарій методичного консилиуму зі здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти з теми: *«Підготовка до міждисциплінарної взаємодії в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти»*.

Форма заняття: практичне заняття у форматі методичного консилиуму. Тривалість: 90 хвилин (2 академічні години)

Мета заняття: ознайомити здобувачів із принципами міждисциплінарної взаємодії в ЗДО; сформувати навички професійної комунікації з фахівцями суміжних галузей (логопед, психолог, медсестра, батьки тощо); розвивати готовність до командної взаємодії в реальному освітньому середовищі конкретного закладу дошкільної освіти.

Очікувані результати: майбутні вихователі: усвідомлюють цінність і логіку міждисциплінарної взаємодії; відпрацьовують навички

конструктивного професійного діалогу; вчатьс я бачити ситуацію очима різних фахівців; спільно приймають рішення щодо підтримки дитини в ЗДО.

Матеріально-організаційне забезпечення: розташування столів за типом «круглого столу», таблички з написами ролей; фліпчарт або дошка; кейс-ситуація (опис стану дитини та проблеми); картки із завданнями до ролей.

Кейс-ситуація для обговорення

Дитина раннього віку (2 роки 7 місяців), Богданчик – пасивний у групі, не йде на контакт з дорослими; майже не вступає в гру з іншими дітьми; не говорить фразами, лише окремими словами або вигуками; часто заглядає у вікно, не реагує на звертання; батьки заперечують наявність проблем, вважають, що «переросте».

Вихователь	Презентує результати спостереження за поведінкою дитини в групі
Практичний психолог	Висловлює припущення щодо стану соціально-емоційного розвитку
Логопед	Оцінює мовленнєвий рівень та потребу в супроводі
Медична сестра	Повіdomляє дані про стан здоров'я, виконання режимних моментів
Батьки	Висловлюють свою позицію, сумніви або спротив
Директорка ЗДО	Модерує консиліум, підтримує конструктивний діалог
Майбутні виховательки (здобувачі)	Ведуть нотатки, фіксують рішення, надають зворотний зв'язок

Рис. 6. Ролі та завдання учасників методичного консиліуму

Структура методичного консиліуму зі здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти з теми: «Підготовка до

міждисциплінарної взаємодії в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти».

1. *Вступне коло. Ознайомлення з темою, оголошення формату. Розподіл ролей. Визначення мети: як підтримати дитину спільно?*

2. *Представлення кейсу. Короткий виклад ситуації від «вихователя». Виступ представників фахівців (психолог, логопед, медсестра, батьки).*

3. *Обговорення – консиліум. Дискусія: Яка підтримка потрібна Андрійкові? Як діяти командно, з повагою до всіх? Як залучити батьків до партнерства? (використання технік: «Я-повідомлення», круг питань, зворотний зв'язок).*

4. *Формулювання рішень. Складання спільного плану підтримки дитини (на фліпчарті): що має зробити вихователь? Яка роль фахівців? який формат взаємодії з батьками?*

5. *Рефлексія та підсумки. Вправа «Світлофор»: зелене коло – що було ефективно; жовте коло – що варто змінити в реальній взаємодії; червоне коло – що потребує уточнення.*

Оцінка професійної ролі студентами: написати коротке есе (до 1 стор.): *Що я візьму із методичного консиліуму для своєї майбутньої практики?*

«Світове кафе (World Café)» у підготовці майбутніх вихователів до роботи з дітьми раннього та дошкільного віку — це партисипативний метод групової взаємодії та фасилітації, що передбачає обговорення актуальних професійних питань/проблем у формі діалогів за кількома тематичними «столами», де студенти по черзі переходять і долучаються до спільного пошуку рішень, рефлексій та генерації ідей.

Цей партисипативний метод сприяє: розвитку критичного й системного мислення; формуванню комунікації та діалогічної культури майбутнього вихователя; моделюванню та креативності в педагогічній співпраці; осмисленню складних проблем розвитку, навчання і виховання дітей раннього та дошкільного віку; формуванню готовності до командної роботи (колаборації) та фахового консультування.

Рис. 7. Ключові характеристики партисипативного методу «Світове кафе (World Café)»

Далі пропонується сценарій практичного заняття з використанням партисипативного методу «Світового кафе (World Café)» зі здобувачами першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівня вищої освіти з теми: *«Компетентності сучасного вихователя дітей дошкільного віку: погляд зсередини»*. Форма навчання: інтерактивне групове заняття.

Цільова група: майбутні вихователі старших курсів спеціальності А2 «Дошкільна освіта».

Мета заняття: активізувати здобувачів до осмислення суті педагогічних компетентностей; розвинути вміння обґрунтовувати власне професійне бачення вихователя; стимулювати рефлексію і діалог щодо очікувань, цінностей і практичних навичок майбутніх фахівців.

Викладач: модератор, фасилітатор процесу, створює простір для діалогу; пояснює правила, координує ротацію учасників, підсумовує основні думки.

**Сценарій практичного заняття з використанням
партисипативного методу «Світового кафе (World Café)»**

1. *Підготовка аудиторії.* Столи організовано у 4–5 «островів», по 4–5 осіб за кожним; на кожному столі: папір для нотаток, фломастери, кава/чай/печиво (атмосфера неформальності); призначено «господаря столу», який залишається і фіксує ключові ідеї (заздалегідь або після 1-го раунду).

2. *Вступ викладача.* Презентація теми: «Який вихователь потрібен сучасній дитині?»

Опис методу: майбутні вихователі рухаються групами по «столах» за годинниковою стрілкою, обговорюючи запитання, які стосуються теми, і збагачуючи ідеї одне одного. Основне правило: «досвід кожного має значення».

3. *Робота в колах* (4 раунди по 15 хв + 5 хв на ротацію).

Раунд	Тематика обговорення	Приклади запитань
1.	Особистість вихователя	Які риси вихователя ви вважаєте критично важливими для роботи з дітьми? Чому?
2.	Професійні вміння	Якими навичками має володіти вихователь для ефективної взаємодії з дітьми, батьками, колегами?
3.	Вихователь та нові виклики	Як змінюється роль вихователя в умовах цифровізації, інклюзії, соціального тиску, військових подій?
4.	Професійна ідентичність	Як я себе уявляю як майбутнього вихователя? Як я хочу розвиватися у професії?

Дії здобувачів: у кожному раунді обговорюють тему в групі; записують ідеї на папері/постері. Після завершення 15 хв – змінюють стіл, *крім «господаря»*, який коротко знайомить нових учасників із попередніми ідеями.

4. *Узагальнення та презентація.* Усі «господарі» столів презентують ключові думки та напрацювання; викладач фіксує «золоті

цитати» на дошці чи фліпчарті; усі разом формують «Портрет сучасного вихователя» – колективне бачення.

5 *Рефлексія та підсумки*. Використати вправу «Професійне зернятко»: кожен студент пише на картці: *Яку ідею/усвідомлення я «виношу» з цієї зустрічі? Що я готовий(-а) «посіяти» у власну практику?*

Викладач підсумовує: професійна компетентність – це не лише знання, а й особистісна позиція, відкритість до змін і готовність діяти командно.

Пропонуємо також *набір карток для столів*, якщо викладач проводить таку форму вперше. Кожну картку можна роздрукувати окремо й покласти на відповідний стіл. Усі картки мають єдину структуру: тема, головне запитання, додаткові запитання для розгортання дискусії.

Стіл 1: «Особистість вихователя». Головне запитання: *Які особистісні якості найбільше впливають на ефективність вихователя?* Додаткові запитання: Які риси ви найбільше цінуєте у вихователі (як студент/ка, як майбутній колега, як гіпотетичний батько/мати)? Чи має вихователь бути емоційно відкритим? Як формуються ці риси: у процесі життя, навчання чи завдяки досвіду? Що може зруйнувати позитивний образ вихователя в очах дитини?

Стіл 2: «Професійні вміння вихователя». Головне запитання: *Які практичні вміння формують підґрунтя професійної компетентності вихователя?* Додаткові запитання: Якими навичками має володіти сучасний вихователь, окрім педагогічних? Що важливіше: знання методик чи вміння комунікувати з дитиною? Чи є місце креативності у щоденній роботі вихователя? Як діяти в ситуації, коли не вистачає досвіду, але потрібна рішучість?

Стіл 3: «Вихователь та сучасні виклики». Головне запитання: *Як змінюється роль вихователя в умовах викликів сьогодення (цифровізація, інклюзія, війна, батьківська тривожність)?* Додаткові запитання: Які проблеми сьогодні найчастіше зустрічає вихователь у взаємодії з батьками? Як вихователь може зберігати психологічну стійкість у складних умовах? Чи варто впроваджувати цифрові

інструменти в дошкільному віці – і яка в цьому роль вихователя? Як реагувати, коли батьки надмірно втручаються в освітній процес?

Стіл 4: «Професійна ідентичність вихователя». Головне запитання: *Як ви уявляєте себе як вихователя у найближчі 5 років?* Додаткові запитання: Що для вас означає бути професіоналом? Чи відчуваєте ви свою готовність до роботи в ЗДО? Які компетентності ви хочете розвинути насамперед? У чому ваша унікальність як майбутнього вихователя?

Отже, освітній ефект для студентів: активне залучення до аналізу реальних проблем дошкільної освіти; розвиток м'яких навичок: співпраці, емпатії, фасилітації; формування образу «вихователя-діалогу», а не «вихователя-наказу».

Світове кафе – це не просто метод, а педагогіка довіри, співпраці й обміну досвідом, яка гармонійно вписується в сучасну професійну підготовку вихователя як фасилітатора дитячого розвитку.

Висновки

У дослідженні комплексно обґрунтовано необхідність інтеграції партисипативного підходу в систему професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Логіка викладення статті переконливо демонструє, що саме участь усіх стейкхолдерів – студентів, викладачів, батьків і громади – дозволяє переформатувати освітній процес у суб'єкт-суб'єктну співпрацю, спрямовану на сталий розвиток дитячої особистості й самого освітнього середовища. Партисипативна дидактика представлена як цілісна освітня філософія, у межах якої педагог і здобувач «співтворюють процес», спільно визначаючи цілі та критерії оцінювання результатів навчання.

У теоретичному вимірі стаття уточнює понятійний апарат: запропоновано розгорнуті дефініції «партисипативна педагогіка», «партисипативна дидактика» та «партисипативні методи», розкрито їхній взаємозв'язок і місце у професійній підготовці майбутніх вихователів. Доведено, що дієвість партисипативної дидактики ґрунтується на трьох ключових принципах – активній взаємодії, діалозі та рефлексії, завдяки чому вона забезпечує формування критично-рефлексивної та соціально відповідальної особистості педагога.

Ключовим концептом, покладеним в основу практичної складової дослідження, є інтеграція Soft skills 4C – критичного мислення, креативності, комунікації та колаборації. Показано, що саме «квартет» м'яких компетентностей задає необхідний баланс аналітичних, інноваційних, мовленнєвих і командних умінь, без яких неможливо ефективно діяти у середовищі, де мінливість, невизначеність, складність та неоднозначність є постійними чинниками професійної діяльності педагога.

Емпірична частина містить розгорнуті приклади упровадження партисипативних методів (SWOT- та PEST-аналіз, «Відкритий простір», фасилітаційні сесії, імерсивний театр, «грязьові кухні» тощо), які забезпечують переходи від теорії до практики й навчають студентів приймати спільні рішення, відповідати за їх реалізацію та оцінювати результативність. Порівняльна таблиця «партисипативні – інтерактивні – традиційні методи» засвідчила, що саме партисипативні техніки генерують найвищий рівень залучення та професійної рефлексії майбутніх вихователів, тоді як традиційні залишаються базовим, але недостатнім інструментом передачі знань.

Правова перспектива дослідження підсилена апеляцією до Конвенції ООН про права дитини (ст. 12) і моделі L. Lundy «Space – Voice – Audience – Influence», що зобов'язує вихователя гарантувати дитині право бути почутою. Отже, нехтування партисипативною дидактикою позбавляє дітей цього права, а тому оволодіння відповідними методами є не лише педагогічною, а й правовою вимогою.

Практична цінність статті виявляється у запропонованих алгоритмах проєктування навчальних занять, що поєднують партисипативні й цифрові інструменти, орієнтовані на універсальний дизайн та інклюзивність. Такий підхід відповідає сучасним запитам українських громад, які очікують від вихователя здатності мобілізувати спільноту довкола безпечного, різноманітного та підтримувального середовища для дітей.

Отже, дослідження робить вагомий внесок у розвиток теорії та практики дошкільної освіти, оскільки:

систематизує й конкретизує концепт партисипативності у педагогічній сфері;

аргументує важливість Soft skills 4C як ядра професійної компетентності сучасного вихователя;

пропонує практичні моделі та інструменти, апробовані у підготовці бакалаврів та магістрів спеціальності А2 «Дошкільна освіта»;

окреслює нормативно-правові підстави та етичні орієнтири для залучення дітей і батьків до співтворення освітнього процесу.

Перспективи подальших досліджень убачаються в емпіричній валідації впливу конкретних партисипативних методів на рівень сформованості Soft skills 4C у студентів різних освітніх програм; розробленні цифрових платформ для підтримки партисипативних практик у змішаному та дистанційному форматах; міждисциплінарному аналізі партисипативної педагогіки в контексті післявоєнного відновлення освітньої інфраструктури України. Втілення партисипативної дидактики забезпечує не лише якість педагогічної освіти, а й формує культуру демократії, відповідальності та взаємної підтримки, що є ключовим ресурсом сталого розвитку сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Бойчук І. Науково-теоретичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців у коледжі. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2009. № 12. С. 18 – 21.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 352 с. 17.
3. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / уклад. Н. П. Наволокова. Харків : Вид. група «Основа», 2009. 179 с.
4. Інноваційно-технологічні засади підготовки фахівців до роботи в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти : монографія [Електронне видання] / за заг ред. Демидової Ю.О. та ін.; за наук. ред. К.Л. Крутій, О.А. Фунтікової. – Київ: Маріупольський державний університет, 2024. 306 с.
5. Кравчук Р. Партисипативний підхід що це таке: в демократії, стилі управління та педагогіці. URL: <https://nexpress.com.ua/statti/partysypatyvnyi-pidhid-shho-cze-take-v->

demokratiyi-styli-upravlinnya-ta-pedagogiczi-4536.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 15.06.2025).

6. Крутій К.Л. Партисипативні методи навчання майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти: прийоми скаффолдінга / К. Л. Крутій // *Актуальні проблеми науки та освіти : зб. матеріалів XXVII підсумкової наук.-практ. конф. викладачів МДУ*, м. Маріуполь, 20 лют. 2025 р. / за заг. ред. М. В. Трофименка ; Маріуп. держ. ун-т. Київ, 2025. С. 233–236.

7. Крутій К.Л. Що таке сенсорно збагачене середовище / Крутій К.Л., Попович О.М. *Вихователь методист дошкільного закладу*. №10. 2020. С. 6-10.

8. Крутій К.Л. ECERS-R для оцінки сенсорно збагаченого середовища груп раннього віку. / Крутій К.Л., Попович О.М. *Вихователь методист дошкільного закладу*. 2020. №10. С.11-14.

9. Крутій К.Л., Попович О. М. Упровадження педагогічної технології скаффолдінгу в практику підготовки майбутніх вихователів до роботи з дітьми раннього віку. *Підготовка фахівців дошкільної та початкової освіти в умовах інтеграції України в європейський освітній простір: Колективна монографія*. Вінниця: ВДПУ, 2023. С. 98–121.

10. Крутій К.Л., Демидова Ю.О. Підготовка здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти до роботи з дітьми, які мають розлад із дефіцитом уваги та гіперактивністю, за сертифікатною програмою «Інклюзія. Забезпечення рівних можливостей». *Інноваційно-технологічні засади підготовки фахівців до роботи в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти: монографія* [Електронне видання] / Демидова Ю.О. та ін.; за наук. ред. К.Л. Крутій, О.А. Фунтікової. Київ: Маріупольський державний університет, 2025. С.162-236.

11. Лукіяничук А. М., Крутій К. Л., Тиравська Ю. В. Ключові питання світових наукових досліджень у сфері педагогіки: аналіз тенденцій, український досвід. *Академічні візії*. 2023. № 15. Вилучено із <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/118>

12. Освітологія: фахова підготовка: навчально-методичний посібник / За ред. В.О. Огнев'юка. К.: ВП «Едельвейс. 2014. 615 с.

13. Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти». Наказ Міністерства економіки від 19 жовтня 2021 р. № 755-21 URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 25.06.2025).

14. Early childhood care and education. An investment in wellbeing, gender equality, social cohesion, and lifelong learning. URL:

<https://www.unesco.org/en/early-childhood-education> (дата звернення: 15.06.2025).

15. Iavarone M., Lo Presti F., & Stangherlin O. Participatory Didactics and the role of feedback through game-based technologies. *Form@re - Open Journal Per La Formazione in Rete*. 2017. № 17(1). P.p. 176–189. URL: <https://doi.org/10.13128/formare-20239> (дата звернення: 27.07.2025).

16. Immersive language learning in a tech-driven world: Can it be done? URL: <https://corporatelearning.ef.com/en/resources/articles/online-immersive-language-learning/> (дата звернення: 25.07.2025).

17. High-Quality Early Childhood Education and Care Systems. Council recommendation 2019. №189.

18. Kruty K., Zdanevych L., Desnova I., Blashkova O., & Zameliuk M. The Main Trends in the Formation of Psychological Competence in the Process of Teacher Training. *Academia*. 2024. № 35-36. P.p. 50-72. URL: <https://pasithee.library.upatras.gr/academia/article/view/5002> (дата звернення: 15.06.2025).

19. Larsson E. (n.d.). Participatory Education: What and Why. Retrieved from. URL: [www.ropecon.fi/brap /ch24.pdf](http://www.ropecon.fi/brap/ch24.pdf) (дата звернення: 27.06.2025).

20. Lundy L. «Voice» is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal*. 2007. № 33(6). P.p. 927–942. URL: <https://doi.org/10.1080/01411920701657033> (дата звернення: 17.06.2025).

21. Participatory Approach. URL: <https://www.studysmarter.co.uk/explanations/english/tesol-english/participatory-approach/> (дата звернення: 15.06.2025).

22. Participatory Education. URL: https://participedia.net/method/participatory-education?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 27.06.2025).

23. Participatory learning. EiE Glossary. URL: <https://inee.org/eie-glossary/participatory-learning> (дата звернення: 17.06.2025).

24. Partnership for 21st Century Learning (P21). URL: <http://www.21stcenturyskills.org> (дата звернення: 17.06.2025).

25. Partnership for 21st Century Learning® Frameworks & Resources. URL: <https://www.battelleforkids.org/insights/p21-resources/> (дата звернення: 07.06.2025).

26. Proposal for a Council recommendation on the Revision of the Barcelona Targets on early childhood education and care. Explanatory memorandum. 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal->

content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52022DC0442&utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 08.07.2025).

27. Simmons N., Barnard M., Fennema W. Participatory Pedagogy: A Compass for Transformative Learning? *Collected Essays on Learning and Teaching*. 2011. № 4. P. p. 88-94.

28. What is Immersive Learning? Transforming Education through Immersive Learning. URL: https://www.punchdrunkenrichment.org.uk/blog/what-is-immersive-learning?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 27.07.2025).